

ВИРАЖИНИЯ УЛФ

Дневникът
на една писателка

enthusiast
| VINTAGE

ВИРДЖИНИЯ УЛФ

Дневникът на една писателка

Под редакцията на Ленард Улф

*Превела от английски
Мариана Неделчева*

enthusiast
|
VINTAGE

София • 2019

Virginia Woolf
A Writer's Diary
Being Extracts from the Diary of Virginia Woolf
Edited by Leonard Woolf

Вирджиния Улф
ДНЕВНИКЪТ НА ЕДНА ПИСАТЕЛКА
Извадки от дневника на Вирджиния Улф
Под редакцията на Ленард Улф

© Мариана Неделчева, превод, 2019
© Виктор Паунов, художник на корицата, 2019
© Enthusiast – запазена марка на „Алто комуникейшънс енд
пъблишинг“ ООД, 2019

ISBN 978-619-164-290-8

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор.....	7
<i>Ленард Улф</i>	
Списък на често срещани имена.....	12
Предисловие от преводача.....	15
1918.....	19
1919.....	29
1920.....	53
1921.....	67
1922.....	87
1923.....	109
1924.....	123
1925.....	137
1926.....	161
1927.....	189
1928.....	219
1929.....	247
1930.....	265
1931.....	285
1932.....	305
1933.....	327
1934.....	363
1935.....	397
1936.....	439
1937.....	459
1938.....	481
1939.....	517
1940.....	539
1941.....	599

ПРЕДГОВОР

През 1915 година Вирджиния Улф започна редовно да води дневник. Продължи да го пише до 1941 година, като последната записка е датирана четири дни преди смъртта ѝ. Невинаги пишеше всеки ден. Понякога записките са ежедневни; по-често са през няколко дни, след което има пауза може би от седмица-две. Но дневникът отбелязва в последователен ред с какво се занимаваше тя в продължение на 27 години, с какви хора се срещаше и особено какво си мислеше за тези хора, за самата себе си, за живота, както и за книгите, които пишеше или се надяваше да напише. Пишеше на празни листове хартия (8¼ на 10½ инча, тоест листове голям формат). Отначало свързвахме листовите с телена спирала, но по-късните дневници са подвързвани като томове. Обвивахме ги с картонени корици, облепени почти винаги с цветната десенирана италианска хартия, която често използвахме за подвързването на поетичните книги, издавани от нас в Хогарт Прес, и която тя много харесваше. Купувахме листовите и ги подвързвахме като книги, така че тя да ги има готови, за да пише в тях романите си, както и дневника. Когато умря, остави дневник от 26 тома, изписани на ръка.

Дневникът е твърде личен, за да бъде издаден изцяло приживе на много от споменатите в него хора. Мисля, че

почти винаги е грешка да се публикуват извадки от дневници или писма, особено ако пропуските са направени с цел да се пощадят чувствата или предпази репутацията на живите. Пропуските обикновено изкривяват или прикриват истинския характер на автора на дневника или писмата и в духовен смисъл правят онова, което физически прави академичният живописен портрет, оглаждайки бръчките, брадавиците, гримасите и грубите недостатъци. В най-добрия случай, дори нецензурираният дневник създава изкривен или едностранчив портрет на писателя, защото, както самата Вирджиния Улф казва някъде в дневниците си, човек си създава навика да отбелязва някакво свое определено настроение – да речем, раздразнение или страдание – и да не пише в дневника си, когато чувства точно обратното. Следователно този портрет поначало е небалансиран и ако някой умишлено отнеме още нещо от характерните му черти, може да се превърне в карикатура.

Въпреки това настоящата книга е съставена от извадки от дневниците на Вирджиния Улф. Тя използваше дневника си отчасти както е обичайно, за да запише с какво се занимава и какво си мисли за хората, живота и Вселената. Но го използваше също така и по свой, индивидуален начин като писател и творец. В него тя общуваше със себе си във връзка с книгите, които пишеше, или във връзка с бъдещите книги, които имаше намерение да напише. Тя обсъжда ежедневните проблеми, свързани със сюжет и форма, с персонажи и изложение, с които се сблъскваше във всяка една от книгите си, от първия замисъл до писането и пренаписването им. Мястото ѝ като творец и качества на книгите ѝ са предмет на спор и никои разумен човек не би се опитвал да отсъди с точност каква позиция ще заеме един съвременен писател в литературния пантеон.

По-късните ѝ романи раздразниха някои критици и озадачиха мнозина от не готам интелигентните читатели. Но никои не отрича, че тя беше сериозен творец и много хора, подобно на професор Бърнард Блэкстоун, не се съмняват, че „тя бе голям творец“, че „направи изключително добре нещо, което никои друг не се бе опитвал да прави“, и че „нейният свят ще оцелее, така както кристалът оцелява въпреки смазващия натиск на скалната маса.“¹ И в подкрепа на това, което искам да кажа в този предговор, ще спомена, че много от хората, които не могат да разберат или не харесват, или осмиват романите ѝ, са съгласни, че в „Обикновеният читател“ и другите ѝ сборници с есета тя се изявява като забележителен литературен критик.

След като прегледах много внимателно двайсет и шестте тома на дневника, подбрах и сега издавам в тази книга всичко онова, което е свързано с нейната писателска дейност. Включих и извадки, спадащи към три други групи. Първата съдържа пасажи, в които тя очевидно използва дневника като начин да прилага на практика или да се упражнява в изкуството на писането. Втората съдържа няколко пасажа, които, макар и несвързани пряко или непряко с нейните творби, аз избрах съвсем умишлено, защото те дават представа за непосредственото въздействие на сцени и хора върху мисълта ѝ, тоест за суровия материал на нейното изкуство. Третата група включва известен брой пасажи, където тя коментира книгите, които чете.

Настоящата книга хвърля светлина върху намеренията, темите и методите на Вирджиния Улф като писател. Тя създава необичайна психологическа картина на едно творчество, погледнато отвътре. Нейната стойност и

1. Bernard Blackstone. *Virginia Woolf*. London: British Council & Longmans, Green, pages 36, 37, and 38.

интересът към нея естествено до голяма степен зависят от стойността на изкуството на Вирджиния Улф и от интереса към него. Ако не бях съгласен с професор Блэкстоун, не бих редактирал и издал тази книга. Мисля, че Вирджиния Улф беше сериозен творец и всичките ѝ книги са сериозни произведения на изкуството. Дневниците във всеки случай показват невероятната енергия, постоянство и концентрация, с които тя се бе посветила на изкуството на писането, както и непоколебимата добросъвестност, с която пишеше и пренаписваше, и отново пренаписваше книгите си. За мен „Вълните“ е велико произведение на изкуството, определено най-знаменитата ѝ книга. „Към фара“ и „Между действията“ също, мисля, имат своето специално място, а другите книги, макар и не толкова големи постижения, са, както казах, „сериозни“ и винаги има смисъл да бъдат четени и изучавани. Изказвам това мнение не като нещо ценно и полезно, а като разяснение защо издавам тази книга.

Редактирайки дневника, се колебаех дали да не отбележа пропуските. В крайна сметка не го направих, като правило. Големият брой многоточия, обозначаващи пропуските, би разтревожил читателя. Това ме кара да напомня вече казаното по-горе. Читателят не бива да забравя, че отпечатаното в този том е само една малка част от дневниците и че тези извадки бяха вплетени в материал, който не е свързан с писателската дейност на Вирджиния Улф. Ако това не се има предвид непрекъснато, книгата ще създаде много изкривена представа за нейния живот и характер.

Вирджиния Улф невинаги отбелязва къде се намира, когато пише в дневника си, и в повечето случаи това не е от голямо значение за читателя. Следните факти може би ще разсеят съмненията по този въпрос. От 1915 година

до март 1924 живяхме в Хогарт Хаус, в [лондонското предградие] Ричмънд. В дневника тази къща често се споменава просто като „Хогарт“. Същевременно бяхме взели под наем Ашехам Хаус, близо до Луис, в Съсекс, споменавана в дневника просто като „Ашехам“. Обикновено отивахме в Ашехам за уикендите и празниците. През 1919 година приключихме с Ашехам Хаус и купихме Мънкс Хаус, в Родмел, близо до Луис, като се преместихме там през септември същата година. През 1924 година прогадохме Хогарт Хаус в Ричмънд и взехме под наем къщата на Тависток Скуеър 52, Лондон, често споменавана в дневника като „Тависток“. Живяхме там от март 1924 година до август 1939-а, когато се преместихме на Мекленбърг Скуеър 37, Лондон. През 1940 година къщата на Мекленбърг Скуеър пострада толкова много от бомбите, че трябваше да преместим от там цялата си покъщнина и до смъртта на Вирджиния Улф през 1941 година живяхме в Мънкс Хаус.

Прибавям след предговора списък на имена на хора [и места], най-често споменавани в дневника, който ще помогне на читателя да разбере за кого става дума в съответните пасажи.

Ленард Улф
1 януари 1953

СПИСЪК НА ЧЕСТО СРЕЩАНИ ИМЕНА

Анджелика Бел	Анджелика Бел, дъщеря на Ванеса
Боб	Р. К. Тревелиан
Бъни	Дейвид Гарнет
Вита	В. Саквил-Уест (мисис Харолд Никълсън)
Голди	Г. Лоус Дикинсън
Гордън Скуеър	къщата на номер 46, където са живеели семейство Бел
Дейди	Дж. У. Райланс
Дезмънд	Дезмънд Маккарти
Джеймс	Джеймс Стрейчи
Джулиан	Джулиан Бел, син на Ванеса, убит в Испания
Дънкан	Дънкан Грант
Клайв	Клайв Бел, съпругът на Ванеса Бел
Куентин	Куентин Бел, син на Ванеса
Л.	Ленард Улф
Литън	Литън Стрейчи
Мейнард	Джон Мейнард Кейнс
Морган	Е. М. Форстър
Неса	Ванеса Бел, сестрата на Вирджиния Улф

Отълайн или От.	лейди Отълайн Морел
Роджър	Роджър Фрай
Сибил	лейди Коулфакс
Сидни	сър Сидни Уотърлоу
Тилтън	къща близо до Луис, обитавана от Мейнард и Лидия Кейнс
Том	Т. С. Елиът
Харолд	Харолд Никълсън, съпругът на Вима Саквил-Уест
Хю	Хю Уолпоул
Чарлстън	къща близо до Луис, обитавана от Клайв и Ванеса Бел

ПРЕДИСЛОВИЕ ОТ ПРЕВОДАЧА

Днес пред нас вече не стои въпросът за мястото на Вирджиния Улф в литературния пантеон – въпрос, който Ленард Улф си задава, публикувайки този дневник. Вирджиния Улф е широко призната за един от най-забележителните писатели на двадесетия век. Нейната известност се простира далеч извън границите на родината ѝ Англия, за нея се пишат книги, правят се филми, организират се симпозиуми, има гружества „Вирджиния Улф“ в много страни по света, включително и Международно гружество със седалище Университета в Торонто, Канада. За Вирджиния Улф говорят с благоговение не само хора, които познават добре творчеството ѝ, но и такива, които не са чели нищо писано от нея. Защо е така? Отчасти заради продължаващия, почти митичен интерес към кръга Блумсбъри, чийто съосновател е самата тя, но без съмнение и заради ореола около нейната личност, около нейния живот. В този смисъл дневникът на Вирджиния Улф, включително и в предлагания тук съкратен вариант (обхващащ периода 1918-1941 г.), би събудил силен интерес сред читателите, тъй като е неоценим източник на информация за нейния живот. Може да се каже, че това е един своеобразен автопортрет на писателката. Ненапрасно, както сама отбелязва, тя е имала намерението един ден

да го използва, за да напише спомените си. Същевременно, и това е много ценно за изследователите на нейното творчество, Вирджиния Улф го е водела със съзнанието, че натрупва материал за бъдещите си творби, както и че за нея това е начин да упражнява професията си, да изпробва различни писателски похвати и стилове. Ето защо дневникът е едно от първите неща, които тя спасява през октомври 1940 година измежду развалините на разрушената от бомбардировките лондонска къща, където са живеели с Ленард Улф.

Според някои, включително и според Куентин Бел, племенника на Вирджиния Улф, нейният дневник е последното от големите ѝ произведения. И все пак, макар да е богато и увлекателно четиво, той е много различен по характер от нейните романи и есета. Тук не бива да очакваме онази обмисляна и премисляна до съвършенство проза, която познаваме от белетристичните творби на Вирджиния Улф. Тя пише дневника си бързо, „по-бързо и от най-бързата пишеща машина“, без да спре да се замисли, позволявайки на думите да препускат безразборно по страниците (както четем в записката от 20 януари 1919 година). Връщайки се назад, за да препрочете части от дневника си, самата тя остава „разочарована от неравния, хаотичен стил, от граматическите грешки и неподходящо подбраните думи“ (20 април 1919 година).

Макар че горната констатация е пресилена, в нея има известна доза истина. Наред с прекрасните поетични описания на природни картини, които могат да бъдат възприемани като едни миниатюрни есета, наред с остроумните, завършени и ярки портрети на хората, с които е общувала, Вирджиния Улф често нахвърля мислите си просто ето така, както ѝ идват наум, без да се старее да следва строги граматически правила. Ето защо нерядко се

срещат повторения, натрупване на близки синоними или използване на определения с противоположни значения (в търсене на правилната дума), несъгласуване на времената, недовършени фрази и изречения, необичайна употреба на препинателните знаци. Всичко това, разбира се, създава непосредствения, спонтанен характер на дневника, придава огромно очарование на текста, но от преводаческа гледна точка е изключително трудно за предаване. Най-голямо преводаческо предизвикателство представляват недовършените фрази, някои от които изискват сериозно и продължително проучване на съответния контекст, за да може да се изтълкува смисълът.

Мисля, че този дневник ще доближи читателя до Вирджиния Улф – както до човека, така и до писателя Вирджиния Улф. Външно сдържана в живота, в известен смисъл дори стеснителна, тук тя разкрива своята най-дълбока същност – своята уязвимост, страховете си, несигурността от постигнатото, подробности от семейния си живот и от взаимоотношенията си с приятелите, като същевременно разследва с безмилостна точност флукуациите на деликатното си душевно състояние. Виждаме един човек с изключително, често хапливо, чувство за хумор, с невероятно поетично светоусещане, но и човек, способен на силна професионална завист. Виждаме писател, за когото творческото писане е мисия. Всичко, което прави – от добре обмисления и строго спазван подбор на книгите, които чете, от неуморното търсене на собствени метод и форма, до най-малката домашна подробност – е подчинено на тази мисия. Тъкмо поради това едно от най-важните неща за нея е било да не бъде сметната за незначителен автор, да бъде възприемана насериозно, а не просто като някаква женска писателка. Така че, когато в предговора си към съкратеното издание на днев-

ника Ленард Улф определя Вирджиния Улф като „сериозен творец“, това не е никакво омаловажаване на нейната роля като писател, а е може би най-високата преценка, на която тя се е надявала.

1918

Понеделник, 4 август

Вместо да чакам, докато си купя дневник, в който да запиша мислите си за Кристина Росети, а и за Байрон, по-добре да ги отбележа тук. Преди всичко, останах съвсем без пари, след като купих няколко тома на Леконт дьо Лил.² Кристина е имала щастието да бъде роден поет и както изглежда, го е съзнавала много добре. Но ако заведе дело срещу Бога, тя би била моят първи свидетел. Каква меланхолия лъха от стиховете ѝ. Първо, съвсем съзнателно се е отказала от любовта, което значи и от живота, а после и от поезията, смятайки, че това го изисква нейната преданост към религията. Имала двама добри кандидати. Наистина, първият бил малко по-особен. Имал си принципи. Тя можела да се омъжи за един-единствен тип християнин, какъвто той периодично се опитвал да стане, но не за повече от няколко месеца. Накрая се разкрил като римокатолик и с това се приключило. Още по-печален бил случаят с мистър Колинс – очарователен учен отшелник, който, макар и да боготворял Кристина, така и не се оставил да бъде въведен в лоното на християнството. До края на живота си тя му ходела на гости, водена от най-приятелски чувства, но повече от това не можела да направи. Поезията също пострадала. Кристина започнала да пише стихотворенията си във вид на псалми; поезията ѝ била подчинена на християнската доктрина. В резултат,

2. Шарл Леконт дьо Лил (1818-1894), френски поет, водач на групата на парнасианците. Автор на четири тома с поезия, както и на редица преводи на класици. [Тези бележки, за които не е специално упоменато, че са от преводача, са основани (със значителни промени) върху бележките от петтомния дневник на Вирджиния Улф, издаден от Пенгуин Букс в периода 1979-1985 под редакцията на Куентин Бел и Ан Оливър Бел. Петтомникът е консултиран и в десетина случая, когато единични думи от текста на съкратения дневник очевидно не са били разчетени правилно от Ленард Улф. – Б. пр.]

мисля, е съсипала прекрасната си вродена дарба, която само е чакала да бъде облечена в много по-красива форма, да речем, от тази на мисис Браунинг. Пишела е лесно, спонтанно, някак по детски като всеки, който притежава истински, все още необработен талант. Тя има способността да пее чрез поезията си. А и да мисли. Има и фантазия. Можела е, нека сме достатъчно безбожни да предположим, да бъде палава и остроумна. Но като награда за всичките ѝ жертви е умряла в ужас, несигурна, че я чака спасение. Признавам обаче, че само съм прелиствала поезията ѝ, повече ме интересуват онези поети, които вече познавам.

Сряда, 7 август

Наблюденията ми върху цветята, облаците, бръмбарите, цената на яйцата, всичко това се изчерпва със записките ми в ашехамския³ дневник и тъй като сме сами, нищо не се случва и нямам за какво друго да пиша. Най-голямата ни трагедия беше една смачкана гъсеница; най-възбуждащото събитие – завръщането от Луис снощи на прислужката, натоварени с военните книги на Л.⁴ и с броя на „Инглиш Ривю“ за мен, в който са публикувани есетата на Брейлсфорд за Лигата на нациите и „Блаженство“ на Катрин Мансфийлд. Захвърлих „Блаженство“ с думите: „Край с нея!“ И наистина не виждам как, след едно такова писание, можем да имаме вяра в нея като жена или писателка. Боя се, но ще трябва да приема, че мозъкът ѝ наподобява твърде тънък пласт почва, не повече от един-два инча, разстлан върху

3. Ашехам е къщата, в която Вирджиния и Ленард Улф са прекарвали ваканциите и уикендите си от 1912 до 1919 година. Намирала се е в Източен Съсекс, близо до селцето Бедингъм. – Б. пр.

4. Ленард Улф. Тук и почти навсякъде по-нататък в дневника Вирджиния Улф използва това съкращение вместо пълното име на съпруга си. – Б. пр.

безплодна скала. „Блаженство“ е достатъчно дълъг разказ, за да ѝ даде възможност да се задълбочи. Вместо това тя се задоволява с повърхностно остроумничене. А и самата идея е лоша, евтина; това не е прозрението на един интересен ум, дори и това прозрение да е несъвършено. Стилът ѝ също не е добър. Всичко това създаде у мен впечатление за едно безчувствено и грубо човешко съществуване. Ще прочета разказа отново; но не мисля, че ще променя мнението си. Тя ще продължи да пише по този начин, за нейно и на Мъри удовлетворение. Сега чувствам облекчение от това, че не дойдоха. А може би е абсурдно да виждам как тези нейни недостатъци на характера се проявяват в един разказ?

Във всеки случай, с радост се заех с моя Байрон. Той поне притежава мъжките добродетели. Всъщност забавно и лесно ми е да си представя неговото въздействие върху жените – особено върху глупавите и необразовани жени, неспособни да му опонират. А и много от тях са искали да го превъзпитат. Още от дете (както би казал Гъртлър⁵, сякаш това доказва, че той е някаква особено важна личност) имам навика да потъна изцяло в нечия биография, изграждайки една въображаема фигура въз основа и на най-малката подробност, която мога да намеря за този човек. Когато съм обхваната от тази страст, името на Каупър или Байрон, или на когото и да било друг, сякаш изниква на най-невероятни места в книгата. И после изведнъж тази личност остава на заден план, превръщайки се просто в един от мъртвите. Силно впечатление ми прави колко лоша е поезията на Б. – онази поезия, която Мор⁶ ци-

5. Марк Гъртлър (1891-1939), английски художник, рисува главни портрети и натюрморти. – Б. пр.

6. Вирджиния Улф вероятно е имала предвид книгата „Животът и писмата на лорд Байрон“ от Томас Мор, издадена през 1866 година.

тира почти прехласнат от възторг. Защо са смятали, че стиховете от този Албум са някакъв връх в поезията? Не звучат по-добре от тези на Л. Е. Л.⁷ или на Ела Уийлър Уилкокс. И са го разубедили да прави това, което самият той е знаел, че може да прави най-добре, а то е да пише сатира. Върнал се е от Изтока с няколко сатирични творби (пародии на Хорацій) в багажа си и с „Чайлд Харолд“. Убедили са го, че „Чайлд Харолд“ е най-хубавата поема, писана някога. Но като младеж той никога не е вярвал, че е добър поет; а това, особено при един толкова самоуверен и авторитарен човек, е доказателство за липсата на тази дарба. Докато поети като Уърдзуърт и Кийтс, ако вярват в нещо, вярват в таланта си. По характер той ми напомня малко на Рупърт Брук⁸, макар че това не говори много добре за Рупърт. Във всеки случай Байрон е бил силен човек и писмата му говорят за това. В много отношения е бил и прекрасен по природа, но тъй като никой не се присмивал над превзетостите му, така че да го откаже от тях, той заприличал на Хорас Коул⁹ повече, отколкото трябвало. Единствено някоя жена би могла да му се присмее, но те всичките го боготворели. Още не съм стигнала до лейди Байрон, но предполагам, че вместо да му се присмива, тя просто не е одобрявала постъпките му. И така, той станал познатият ни Байрон.

7. Летиша Елизабет Ландън (1802-1838), английска поетеса, чийто талант е бил широко признат, както и този на американката Ела Уийлър Уилкокс (1850-1919).

8. Рупърт Чонър Брук (1887-1915), английски поет, известен с неоромантичните си военни сонети, писани по време на Първата световна война. Бил е близък с някои от членовете на кръга Блумсбъри, включително с Вирджиния Улф. – Б. пр.

9. Уилям Хорас де Вер Коул (1881-1936), поет, роден в Ирландия, известен с ексцентричните си шеги.

Вирджиния Улф
ДНЕВНИКЪТ НА ЕДНА ПИСАТЕЛКА
Извадки от дневника на Вирджиния Улф

Под редакцията на Ленард Улф

Превод *Мариана Неделчева*
Редактор *Марта Владова*
Художник *Виктор Паунов*
Коректор *Снежана Бошнакова*
Предпечат *Стоян Атанасов / Kontur Creative*

Английска. Първо издание.

Формат 84x108/32

Печатни коли 38

ISBN 978-619-164-290-8

Издава

enthusiast

София, ул. „Кракра“ №20

тел. 02/ 943 87 16

email: office@enthusiast.bg

Книгите на „Ентусиаст“ може да закупите от

www.bookstore.enthusiast.bg

Печат РОПРИНТ

ВИРДЖИНИЯ УЛФ

Дневникът на една писателка

До какво необикновено просветление стигнах миналата зима! Свобода; благодарение на която сега, както установявам, лесно мога да откажа поканата на Сибил, да посрещна живота много по-твърдо и трезво. Няма да бъда „прочута“, „велика“. Ще продължа да експериментирам, да променям, да отварям ума и очите си, да отказвам да ми лепят етикети и да ме вкарват в някакви стереотипи. Важното е да отрищя собствената си личност: да я накарам да намери мащабите си, да не позволявам да ѝ пречат.

www.enthusiaist.bg

9 786191 642908

Цена 24,00 лв.